

İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi
Journal of the Human and Social Science Researches
[2147-1185]

[itobiad], 2019, 8 (3): 2157/2176

**Çin Ekonomisinde Cari İşlemler, Bütçe ve Tasarruf Dengesi
Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi**

An Empirical Analysis of the Relationship between Current
Accounts, Budget and Saving Balance in the Chinese Economy

Ferhat APAYDIN

Öğr. Gör., Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu
Lecturer Assist., Adiyaman University, Social Sciences Vocational
School

e-mail: fapaydin@adiyaman.edu.tr

Orcid ID: 0000-0002-5637-3813

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 06.07.2019
Kabul Tarihi / Accepted : 29.09.2019
Yayın Tarihi / Published : 30.09.2019
Yayın Sezonu : Temmuz-Ağustos-Eylül
Pub Date Season : July-August-September

Atıf/Cite as: APAYDIN, F. (2019). Çin Ekonomisinde Cari İşlemler, Bütçe ve Tasarruf Dengesi Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 8 (3), 2157-2176. Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/issue/47378/587863>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012- Karabuk University, Faculty of Theology, Karabuk, 78050 Turkey. All rights reserved.

Çin Ekonomisinde Cari İşlemler, Bütçe ve Tasarruf Dengesi Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi

Öz

Bu çalışmada Çin ekonomisinde cari işlemler dengesi, bütçe dengesi ve tasarruf-yatırım dengesi arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Başka bir deyişle Çin ekonomisinde üçüz açık hipotezinin geçerli olup olmadığı incelenmiştir. Kullanılan veriler yıllık olup 1985-2017 arası dönemde zaman serisi analizi yapılmıştır. Analizde yöntem olarak ARDL (Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif Model) sınır testi yaklaşımı kullanılmıştır. ARDL yönteminin tercih edilmesinin temel sebebi serilerin farklı durağanlık derecelerine sahip olmasıdır. ARDL yöntemi farklı durağanlık derecelerine sahip seriler için eşbütünleşme analizine izin vermektedir. Aynı zamanda ARDL analizi ile kısa ve uzun dönem etkiler birlikte incelenmektedir. Elde edilen analiz sonuçlarına göre Çin için üçüz açık hipotezi sorununa dair bir bulguya rastlanmamıştır. Uzun dönemde değişkenler arasında bir ilişki olmasa da kısa dönemde tasarruf dengesinden cari işlemler dengesine doğru pozitif yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Tasarruf dengesindeki olumlu ve olumsuz değişimler paralel olarak cari işlemler dengesini aynı yönde etkilemektedir. Çalışma, Çin ekonomisi ve benzer durumda olan ekonomiler için politika önerileriyle literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Üçüz Açık, Cari İşlemler Açığı, Bütçe Açığı, Tasarruf Açığı, ARDL Analizi.

An Empirical Analysis of the Relationship between Current Accounts, Budget and Saving Balance in the Chinese Economy

Abstract

This study investigated whether there is a significant relationship between current accounts balance, budget balance and savings-investment balance in the Chinese economy. In other words, it examined whether the triple deficit hypothesis is valid in the Chinese economy or not. The data used were annual and a time series analysis was conducted between the period of 1985-2017. In the analysis, the ARDL (Augmented Redistributed Lag) boundary test approach was used as a method. The main reason for choosing the ARDL method is that the series have different degrees of stability. The ARDL method enables the cointegration analysis for series with different degrees of stability. At the same time, short and long term effects are analyzed together with the ARDL analysis. According to the results of the analysis, we encountered no evidence of the matter of triple open hypothesis for China. Although there was no relationship between the variables in the long run, a positive causality relationship was determined from the savings balance toward the current accounts balance in the short run. Positive and negative changes in the savings balance affect the current accounts balance in the same direction. The study aims to contribute to the literature with political recommendations for the Chinese economy and similar economies.

Keywords: Triple Deficit, Current Accounts Deficit, Budget Deficit, Saving Gap, ARDL Analysis.

Giriş

1980 sonrası yeni dünya düzeni küreselleşme ekseninde neoliberal bir boyut kazanmıştır. Bu çerçevede tasarruf ihtiyacı olan ülkeler bu açıklarını dış kaynak arayarak gidermeye çalışmaya başlamışlardır. Bu dış kaynak arayışı ve kullanımı doğal olarak ülkelerin cari işlemler açığını arttırmıştır. Diğer yandan devlet harcamalarının vergi gelirleriyle karşılanmaması durumu bütçe açığını arttırmıştır. İşte bu hem bütçe açığının arttığı hem de cari işlemler açığının arttığı durumun birlikte yaşanması literatürde “ikiz açık hipotezi” olarak adlandırılmaktadır. “Üçüz açık hipotezi” de ikiz açık kavramından türeyen daha yeni bir fenomen olarak literatürde yerini almıştır. Üçüz açık hipotezi son yıllarda çoğu ülkenin sorunu olmakla beraber bu sorunla nasıl başa çıkılacağı ile ilgili çeşitli görüşler ve politika uygulamaları devam etmektedir.

Ekonominin genel dengesini oluşturan üçüz açık hipotezinde, ikiz açık hipotezinde bulunmayan tasarruf-yatırım dengesi de ilave edilmektedir. Bir ekonomide denge, iç ve dış denge olarak iki kısımda incelenir. Ekonominin dış dengesi (cari işlemler dengesi) dar anlamda ihracat-ithalat farkını gösterirken; iç dengesi de kendi içinde ikiye ayrılır. Bunlardan ilki kamu kesimi dengesi (bütçe dengesi) olarak adlandırılan kamu harcamaları-kamu gelirleri farkıyla açıklanmaktadır. İkincisi ise özel kesim dengesini gösteren tasarruf-yatırım farkıyla ifade edilmektedir. Bu bağlamda bütçe dengesi, cari işlemler dengesi ve özel kesim dengesinin birbirleriyle ilişkili olması durumu üçüz açık hipotezi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu üç dengenin herhangi birinde ortaya çıkacak dengesizlik diğerlerinden birini veya ikisini tek taraflı veya karşılıklı olarak etkileyebilmektedir. Böyle bir durumda dış borçlanma, işsizlik, büyüme vb. makroekonomik değişkenler de bu durumdan olumsuz etkilenebilmektedir.

Çin genel olarak 30 yıla yakın bir süredir dış denge bağlamında cari fazla veren, iç denge bileşimlerinden olan özel kesim dengesinde tasarruf fazlası veren ama kamu dengesi bağlamında bütçe açığı veren ve özellikle son yıllarda toplam borçları GSYH'ye oranla çok ciddi artan bir ülke konumundadır. Özellikle 2007 yılından sonra bu dengelerin bozulduğu gözlemlenmektedir. Son yıllarda cari fazlanın giderek azalması, tasarruf fazlasının zaman içinde azalması ve bütçe açıklarının aynı dönemde daha fazla artması bu değişkenler arasında bir ilişki olabileceği ihtimalini ortaya çıkarmıştır. İşte bu çalışmanın odağı bu değişkenler arasında kısa ve uzun dönemde ilişki olup olmadığını test etmektir. Bu değişkenler (tasarruf dengesi, bütçe dengesi, cari işlemler dengesi) arasında tek yanlı veya karşılıklı bir ilişki olup olmadığı tespit edilecektir. Başka bir deyişle üçüz açık hipotezinin Çin ekonomisi için geçerli olup olmadığı araştırılacaktır. Zira üçüz açık hipotezinin geçerliliğinin test edilmesi için bu üç dengenin hepsinin aynı anda açık vermesinden çok bu üç açık arasındaki tek taraflı veya karşılıklı ilişkiyi incelemek gerekmektedir. Böylelikle bu çalışmayla, son yıllarda üçüz açık bileşenlerini oluşturan değişkenlerdeki

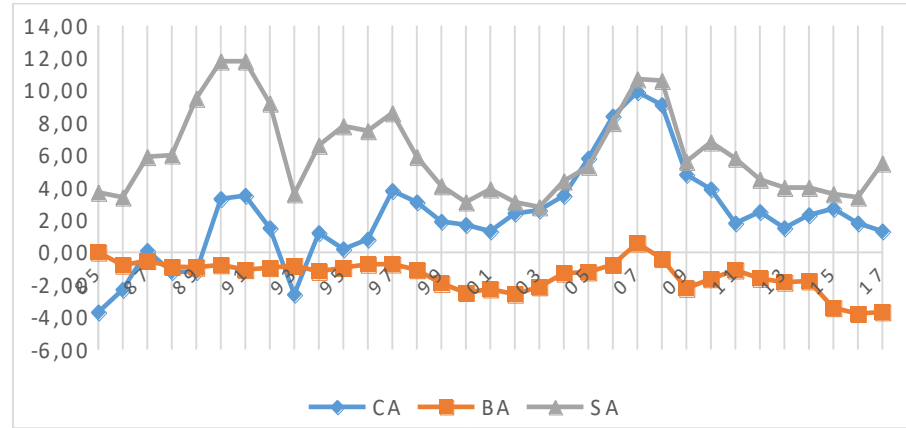

bozulmalardan hareketle Çin ekonomisi için üçüz açık hipotezi araştırılacak ve Çin ekonomisinin geleceği için politika tedbirleri bağlamında literatüre katkı sağlanacaktır.

1. Çin Ekonomisinde Cari İşlemler, Bütçe ve Tasarruf Dengelerinin Seyri (1985-2017)

Çin son yılların hızlı büyüyen ekonomisi olmasının yanı sıra tasarruf fazlası ve de cari işlemler fazlası vermesiyle dikkat çekmektedir. Ancak bu fazlaların son yıllarda zaman içinde azaldığı göze çarpmaktadır. Ayrıca bütçe dengesi incelendiğinde son yıllarda Çin'in bütçe açıklarının önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Bu dengelerde son yıllarda bir bozulma olduğu ve bu bağlamda bu bozulmaların bu değişkenler arasında bir ilişkiye sebep olduğu sorusu önemli bir soru haline gelmiştir. Bu sorunu daha net bir şekilde şekil 1'de özetlemektedir. CA, cari işlemler dengesini; BA, bütçe dengesini ve SA, tasarruf-yatırım dengesini (tasarruf dengesi) göstermektedir. Bu değişkenlerin tamamı GSYH'nin yüzdesi şeklinde düzenlenmiştir.

Şekil 1. Bütçe Dengesi, Cari İşlemler Dengesi ve Tasarruf Dengesi Arasındaki İlişki

Kaynak: World Development Indicators ve National Bureau of Statistics of China verilerinden hareketle yazar tarafından düzenlenmiştir.

Dünya Bankası ve Çin Ulusal İstatistik Bürosu verilerinden hareketle cari işlemler fazlası bağlamında bakıldığında Çin'in, özellikle 2008 küresel krizi dönemlerinde cari fazlanın Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya (GSYH) oranının yaklaşık %10'lara ulaştığı görülmektedir. Ancak 2010 sonrası bu oran giderek azaldığı görülmektedir. Hatta son birkaç yıldır bu oran %1 seviyelerine doğru yakınsamaktadır. Yani Çin cari işlemler fazlası vermeye devam etmekle birlikte son yıllarda bu cari fazlanın giderek azaldığı dikkat çekicidir. İç dengenin bileşimlerinden biri olan tasarruf-yatırım dengesine açısından küresel kriz yıllarında öncelikle toplam tasarrufların GSYH'ye oranına bakıldığında %50 seviyelerine ulaştığı görülmektedir. Ancak son

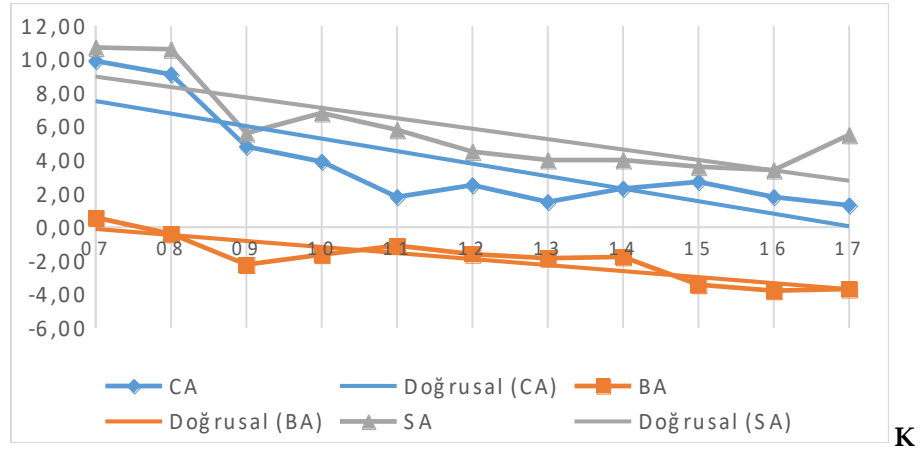
yıllara doğru bu oranın %50'lerin altına düştüğü ama yaklaşık %47 seviyelerinde olduğu görülmektedir. Yatırımlar ise yine kriz döneminde yatırımların GSYH'ye oranı %40 seviyelerinde iken sonrasında bir miktar artış gösterse de son yıllarda tekrar %40 seviyelerine yaklaşmaktadır. Böylece tasarruf-yatırım dengesi özelinde bakılırsa Çin'in tasarruf fazlası verdiği açıktır. Bu tasarruf fazlasının GSYH'ye oranı 2008'lerde %10 seviyelerine ulaşmıştır. Ancak son yıllarda tasarrufların giderek düşmesi neticesinde yaklaşık %4 seviyelerine kadar düştüğü görülmektedir. O halde Çin hâlâ tasarruf fazlası vermekle beraber bu tasarruf fazlasının giderek azaldığı görülmektedir. İç dengenin bileşimlerinden diğeri olan bütçe dengesine bakıldığında, kamu giderleri kamu gelirlerinin daima üstünde seyretmektedir. Bütçe açığının GSYH'ye oranı özellikle son yıllarda giderek artış göstermektedir. Bu üç değişken arasında ilişki olup olmadığı çalışmanın uygulama bölümünde ampirik olarak test edilecektir.

Çin ekonomisi küresel çapta gerek ekonomik büyümesi gerek cari fazla vermesi gibi makroekonomik göstergeler açısından başarılı ülkeler arasında yer almakla birlikte bunun son yıllarda tartışılabilir hale geldiği bilinmektedir. Zira büyüme oranlarında bir yavaşlama, cari fazlada bir gerileme, tasarrufların düşmeye başlaması ve bütçe açıklarının giderek artması ile birlikte borçlanma artışı bu tartışmanın asli unsurları haline gelmiştir. Ayrıca son yıllarda Çin ile ABD arasında yaşanan ticaret ve gümrük savaşı ile birlikte Çin'in ihracatında bir gerilemeyi beraberinde getirmektedir. Bu da doğal olarak cari fazlayı azaltan temel unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çin ekonomisinde cari fazla verilmeye devam etmekle birlikte bu cari fazlanın son 10 yıldır giderek azalması; benzer şekilde, tasarruf fazlası verilmeye devam etmekle birlikte bu tasarruf fazlasının son 10 yılda giderek azalması incelenmeye değer görülmektedir. Özellikle 2007 yılı sonrasında temel alan şekil 2 incelendiğinde gerek tasarruf dengesi, gerek cari işlemler dengesi, gerekse bütçe dengesini ifade eden eğrilerin ortalama olarak sürekli azalma eğiliminde oldukları açıkça görülmektedir. Yani tasarruf-yatırım fazlası ile cari işlemler fazlası sürekli azalmakta, ancak bütçe açığı da giderek artmaktadır. Bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmayacağı çalışmanın amacına önemli bir zemin oluşturmaktadır.

Şekil 2. Bütçe Dengesi, Cari İşlemler Dengesi ve Tasarruf Dengelerinin Eğilim Çizgileri (2007-2017)

aynak: World Development Indicators ve National Bureau of Statistics of China verilerinden hareketle yazar tarafından düzenlenmiştir.

2. Üçüz Açık Olgusu Üzerine Teorik Çerçeve

Üçüz açık hipotezinin anlaşılması ve nasıl türetildiğinin daha iyi analiz edilebilmesi için öncelikle ikiz açık kavramı tanımlanmalıdır. Dahası ikiz açık kavramının türetilmesi için bu açığı oluşturan dengelerin açıklanması gerekmektedir. Böylelikle tüm iç ve dış denge kavramları açıklandıktan sonra ikiz açık ve son olarak üçüz açık teorilerinin açıklanması konunun daha iyi anlaşılması açısından uygun görülmektedir.

1980'lerde ABD'de yaşanan gelişmeler, cari işlemler açığının en önemli belirleyicilerinden birinin bütçe dengesi olduğunu ileri süren "ikiz açık hipotezi" kavramının ortaya çıkmasına temel oluşturmuştur. Yani bütçe dengesi ile cari işlemler dengesi arasında ilişki kurulması 1980'lerde yaşanan ABD'deki gelişmelere dayanmaktadır. 1970'li yılların enflasyonlu durgunluk (stagflasyon) sürecini aşabilmek amacıyla ABD ekonomisinde arz yanlı iktisat politikaları, kamunun ekonomi içindeki etkinliğinin daraltılması şeklinde hayata geçirilmeye başlanmıştır. Böylelikle kamu harcamalarının disipline edilmesi ve vergilerde indirime gidilerek bir üretim artışı hedeflenmiştir. Ancak beklenen olmamıştır. Çünkü ABD'nin savunma sanayi harcamalarının artışı, özel sektöre sağlanan vergi indirimleri gibi faktörler kamu gelirlerini önemli ölçüde düşürmüştür. Nihayetinde ABD'nin bütçe açıkları giderek artmış ve bu bağlamda toplam borçlar ciddi artış göstermeye başlamıştır. Bütçe açıkları sebebiyle ortaya çıkan borçlanma, yüksek faiz ve kur yapısı, yatırımlar ve dış ticaret dengesi üzerinde olumsuz etki yaratmaya başlamıştır. İşte bu süreç "ikiz açık hipotezi" kavramını ortaya çıkarmıştır (Mucuk ve Karaçor, 2010: 96-98). Yani bu hipoteze göre genel görüş bütçe dengesi ile cari işlemler dengesi arasında karşılıklı bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır.

Artan kamu harcamaları neticesinde oluşan bütçe açıklarının cari işlemler açığını olumsuz yönde etkilemesi durumu “ikiz açık” olarak adlandırılmaktadır (Parkin, 2000: 848). Ancak daha detaylı incelenecek olursa bütçe açığı ile cari işlemler açığı arasındaki ilişkide geleneksel olarak iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar Keynesyen yaklaşım ve Ricardocu Denklik Hipotezi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle Keynesyen yaklaşım üzerinde duralım. Keynesyen yaklaşımı iki şekilde açıklamak mümkündür. Keynesyen yaklaşımın ilk ayağına göre, bütçe açıklarından cari işlemler açığına doğru pozitif yönlü bir ilişkiyi ifade etmektedir. Yani bütçe açıklarındaki artış cari işlemler açığını arttırmaktadır. Keynes’e göre bütçe açıkları, reel faizlerin artması yönünde bir baskı oluşturacak ve böylece ülkeye yabancı sermaye girişi olacaktır. Bunun sonucunda milli para değerlenecek ve sonuçta nispi olarak ihracat azalıp ithalat artacak, böylece, cari işlemler dengesi açık verecektir (Marinheiro, 2008: 1042; Kızılkaya ve Öztutuş; 2018: 1478). Ya da bütçe açıklarındaki bir artış tüketim harcamalarında bir artışa yol açacak, bu ise milli geliri arttıracak ve sonuçta milli gelir artışı ithalat artışına yol açarak cari işlemler açığına yol açacaktır (İpek ve Kızılgöl, 2016: 427). Keynesyen yaklaşımın diğer bir ayağı, cari işlemlerden bütçe açığına doğru pozitif yönlü bir ilişkiyi ifade eder. Cari işlemler açığının artması, yerli üretim yerine nispi olarak daha ucuz hale gelen ithalatın geçmesi şeklindedir. Süreç şu şekilde işler: Yerli üretimin düşmesiyle vergi gelirlerinde bir azalma meydana gelir ve bu durum bütçe açıkları ile sonuçlanır. Buradaki bütçe açıklarının artmasını tetikleyen sadece vergilerin artması değil, aynı zamanda, cari işlemler açığı dolayısıyla yerli üretimin olumsuz etkilenmesinden hareketle devletin kamu harcamalarını arttırarak genişletici maliye politikasına başvurması bulunmaktadır (Özdemir vd., 2014:1). Birbirinin tersi yönündeki bu iki yaklaşım genel olarak Keynesyen yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bunlara ilaveten bir de gerek cari işlemlerden bütçeye, gerekse bütçeden cari işlemler dengesine karşılıklı bir ilişki olduğunu savunan bir görüş daha bulunmaktadır. Ancak bunların hepsi Keynesyen yaklaşımın içinde değerlendirilmektedir. Yine de belirtmek gerekir ki Keynesyen yaklaşımın temeli bütçe açığından cari işlemler açığına bir nedensellik ilişkisi olduğu yönündedir. O halde kısaca Keynesyen yaklaşıma göre, bütçe açıkları cari işlemler açığına neden olmaktadır.

Ricardocu Denklik Hipotezi, Barro (1989: 39) tarafından ileri sürülmüş ve Keynesyen yaklaşımın aksine cari işlemler açığı ile bütçe açığı arasındaki ilişkiyi reddeder. Bu görüşe göre kamu harcamalarındaki artış vergi yerine borçlanmayla finanse edilirse, hane halkının tüketim kararları üzerinde etki yaratmayacağını ifade eder. Başka bir ifadeyle vergi indirimleri nedeniyle bütçe açıklarının artması özel tasarrufların artmasıyla dengelenecektir. Çünkü rasyonel bireyler açısından bugünkü bir vergi indirimi gelecekteki vergilerin ya da borçların artacağı anlamına geldiğinden dolayı vergi indirimi dolayısıyla gelirleri artan hane halkları, artan gelirlerini tüketime değil tasarrufa yönlendirecektir (Akbaş vd., 2014: 138). Buradan hareketle

vergi indirimleri dolayısıyla ortaya çıkan bütçe açıkları tasarruflarla dengeleneceğinden, bütçe açıklarının cari işlemler dengesi üzerine hiçbir etkisi olmaz. Ricardocu Denklik Hipotezine göre (Bernheim, 1987: 264) vergilerin zamanlaması ile bireylerin hayat boyu bütçe kısıtları arasında bir ilişki yoktur ve bireylerin tüketim kalıplarını değiştirmelerine yol açmaz. Bu gözlem tüketicilerin geleceklerini planlamalarının uzunluğu ile alakalıdır. Eğer hükümet vergi tahsilatlarını mevcut vergi mükellefleri ölene kadar ertelerse ancak o zaman hane halklarının tüketim kararları ve tercihleri değişir. Öyleyse tüketiciler vergi erteleme veya indiriminin yaşam boyu olmadığını bildiklerinden dolayı gelecek planlamalarını yaparlar ve tasarruf yaparak tedbir almaktadırlar.

Ricardocu Denklik Hipotezi temelde kamu harcamalarının finanse edilmesi için vergilemeye veya borçlanmaya gitmenin ekonomik aktiviteleri etkilemediği düşüncesine dayanır. Yani devlet borçlanması veya devlet tahvilleri net servet olarak görülmemelidir (Turan ve Karakaş, 2017: 213-214). Ricardocu Denklik Hipotezi ile ilgili olarak belirtilmesi gereken aslında bireylerin gelecekteki vergi artışını dikkate alıp almadıklarıdır. Eğer hane halkları şimdiki vergi indiriminden dolayı gelecekte bir vergi artışını dikkate almazlarsa Ricardocu Denklik Hipotezi geçersiz olur. Çünkü vergi artışını dikkate almayan ya da vergi artışı beklemeyen bireyler tasarruf yerine tüketime yöneleceklerdir. Literatürde ikiz açık hipotezini kabul edenler olduğu gibi kabul etmeyen iktisatçılar ve dolayısıyla çalışmalar da mevcuttur. Hatta her ikisini kabul eden çalışmalar da mevcuttur. Çünkü bu durum ülkeden ülkeye değişebilecek ve hatta aynı ülkelerde dönemden döneme değişebilecek bir husustur. Bu sebeple yazında ikiz açık hipotezinin geçerli olup olmadığıyla alakalı çok fazla çalışma mevcuttur.

Üçüz açık kavramının teorik temeline bakıldığında, bu kavram ikiz açık olgusundan türetilmiştir. Bu kavramın yaygınlaşmasına zemin hazırlayan unsur 2008 küresel finans krizidir. ABD'nin krizi hafifletmek amacıyla tahvil yoluyla uluslararası piyasaya Dolar sürmesiyle çoğu ülkede dolar bolluğu yaşanmıştır. Bu da dolaylı olarak bu ülkelerde ithalat artışı yaratmıştır. İthalat artışı demek tasarrufların azalması anlamına geldiğinden, bu ülkelerde tasarruf-yatırım dengesizliğine, yani, tasarruf açıklarının artmasına yol açmıştır. Böylece bu dönemde yukarıda bahsedilen ikiz açık hipotezine tasarruf açığı da eklenerek "üçüz açık hipotezi" daha fazla ön plana çıkmıştır. Üçüz açık hipotezi, bir ekonomide iç dengeyi oluşturan bütçe dengesi ve özel kesim dengesi ikisi birden ayrı ayrı açık verirken; dış dengeyi ifade eden cari işlemler dengesinin de açık vermesi durumudur. Bu bağlamda üçüz açık, bütçe açığı, tasarruf-yatırım açığı ve cari işlemler açığının birbiriyle ilişkili olduğunu ifade eder (Kızılkaya ve Öztutuş: 2018: 1478; Szakolczai, 2006: 40-41)

Üçüz açık kavramını teorik olarak türetmek için temel milli gelir özdeşliğinden (Abel vd., 2017: 34) yola çıkmak gerekmektedir.

$$Y = C + I + G + NX \quad NX = (X-M) \text{ olmak üzere} \quad (1)$$

Aynı zamanda;

$$Y = C + S + T \quad (2)$$

(1) ve (2) numaralı eşitliklerde (Y) milli geliri, (C) tüketim harcamalarını, (G) kamu harcamalarını, (NX) net ihracatı, (S) tasarrufları, (T) ise vergileri ifade etmektedir. Burada NX yerine (X-M) yazılabilir. (X) mal ve hizmet ihracatını ve (M) ise mal ve hizmet ithalatını ifade etmektedir.

(2) numaralı eşitliğe harcanabilir gelir (Y_d) yardımıyla ulaşılır. Çünkü Y_d , tüketim (C) ve tasarrufların (S) toplamından oluşmaktadır. Yani;

$$Y_d = C + S \quad (3)$$

Aynı zamanda Y_d , transfer harcamalarının olmadığı varsayımıyla milli gelir (Y) ile vergilerin (T) farkına eşittir. Yani;

$$Y_d = Y - T \quad (4)$$

Burada (3) ve (4) numaralı denklemler birbirine eşit olduğundan gerekli düzenlemeler yapılırsa (2) numaralı eşitliğin elde edilebileceği kolaylıkla görülebilir.

Bu (1) ve (2) numaralı denklemlerin sol tarafları (Y) birbirine eşit olduğundan bu denklemler birbirine eşitlenirse;

$$Y = C + I + G + X - M = C + S + T \text{ olur.} \quad (5)$$

(5) numaralı eşitlik düzenlenirse,

$$I + G + X = S + T + M \text{ elde edilir.} \quad (6)$$

(6) numaralı eşitliğin sol tarafı enjeksiyonları gösterir. Çünkü bunlar (I + G + X) yurtiçi mallara talep oluşturur. (6) numaralı eşitliğin sağ tarafı ise sızıntıları ifade eder. Çünkü bunlar (S + T + M) yurtiçi mallara yönelik talebi kısmaktadır. (6) numaralı eşitlikte tekrar bir düzenleme yapılırsa;

$$(X-M) = (S-I) + (T-G) \text{ eşitliği elde edilir.} \quad (7)$$

(7) numaralı eşitliğin sol tarafı (X-M) dış dengeyi, yani, cari işlemler dengesini göstermektedir. Eşitliğin sağ tarafı (S-I) + (T-G) iç dengenin toplamını göstermektedir. Bu iç dengeden (T-G) kamu dengesini, yani, bütçe dengesini; (S-I) ise özel kesim dengesini, yani, tasarruf-yatırım dengesini ifade etmektedir. Öyleyse (7) numaralı denklemde açıkça görülüyor ki tasarruf-yatırım dengesi ile bütçe dengesinin toplamı dış ticaret dengesini vermektedir. Yani bir ekonomide iç ekonomik denge ne kadar açık veriyorsa dış ekonomik denge de o kadar açık vermektedir. O halde iç ekonomik dengedeki açık demek ki dış ekonomik dengedeki açıkla finanse edilmektedir (Eğilmez, 2012). İşte bu üç dengenin birlikte açık vermesi ve bunların birbirlerini etkilemesi “üçüz açık hipotezi” olarak ifade edilmektedir. Bu dengelerin açık verdiği durumu ifade etmek için bu

çalışmada kısaca dış dengedeki açığa cari işlemler açığı (CA), kamu kesimindeki açığa bütçe açığı (BA) ve özel kesimdeki açığa ise tasarruf açığı (SA) şeklinde ifade edilecektir. Bu kısaltmalarla yeniden yazılacak olursa;

$$CA = SA + BA \text{ şeklinde olur.} \quad (8)$$

Buradan hareketle ikiz açık kavramına yeniden atıfta bulunmakta fayda vardır. Bu eşitlikte iç dengedeki unsurlardan herhangi biri (SA veya BA) ile CA açık veriyorsa bu ikiz açık olarak karşımıza çıkar. Ancak iç dengeyi oluşturan unsurlardan her ikisi de (SA ve BA) açık veriyorken CA da açık veriyorsa bu üçüz açık olarak karşımıza çıkar (Tümlüce, 2013: 100). Buradan anlaşılıyor ki ikiz açık illa ki bütçe dengesi ile cari işlemler dengesinin birlikte açık vermesi değil, aynı zamanda tasarruf-yatırım dengesi ile cari işlemler dengesinin birlikte açık vermesi de ikiz açık olarak ifade edilmektedir. Ancak bu teorik olarak her ne kadar böyle olsa da yerleşik görüş; tasarruf-yatırım dengesi bütçe dengesi kadar sık ölçülmediğinden, ikiz açık olarak, bütçe dengesi ile cari dengenin birlikte açık vermesi şeklindedir.

Özetle üçüz açık hipotezi ise yukarıda mevzubahis olan üç dengenin de açık vermesiyle birlikte bunlardan herhangi birinde ortaya çıkacak bir değişimin diğerlerini de etkilemesi şeklindedir. Başka bir ifadeyle bir ekonomide ortaya çıkan bütçe açıklarının asıl nedeni tasarruf açıklarından kaynaklanmakta ve buna bağlı olarak da cari işlemler bilançosu olumsuz etkilenmektedir (Akıncı ve Yılmaz, 2012: 7).

3. Literatür Özeti

Bilindiği üzere Çin uzun yıllardan beri cari fazla veren bir ülke olmasının yanı sıra tasarruf fazlası vermesiyle de önemli bir ülke konumundadır. Çin ekonomisi üçüz açık veren bir ülke olmadığı durumdan dolayı literatürde üçüz açık hipotezi bağlamında Çin ekonomisi üzerine pek fazla çalışmaya rastlanmamaktadır. Ancak üçüz açık hipotezinin bir ülkede geçerli olup olmadığının test edilmesi için bu üç denge arasındaki ilişki olup olmadığı ve bu ilişkilerin yönü önemlidir. Kısaca bir ülkede üçüz açık hipotezini test etmek için mevzubahis olan üç dengenin tamamının da açık vermesi şart değildir.

Kuijs (2006), Çin ekonomisi için 1980-2005 verileriyle yapmış olduğu çalışmada tasarruflardaki artışın bütçe dengesi üzerinde ve buna bağlı olarak cari işlemler dengesi üzerinde etkiye (fazla) neden olduğu sonucuna ulaşmıştır. Böylece yazar, Çin ekonomisi için yapılan bu çalışmasıyla, üçüz açıklar hipotezinin çalıştığı bulgusunu elde etmiştir. Roubini (1988), çalışmasında 18 OECD ülkesinin 1960-1985 dönemi verilerini kullanarak bütçe açığı, cari açık ve tasarruflar arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bulgularında bütçe açıklarının tasarruflar ve cari açık üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmaya göre 18 OECD ülkesinde üçüz açık hipotezi geçerlidir. Altunöz (2018) Türkiye’de 2001-2017 dönemine ait

verilerle yapmış olduğu çalışmada kısa ve uzun dönemde üçüz açık hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca tasarruf açığı ile bütçe açığı arasında çift taraflı nedensellik ilişkisine ulaşılmıştır. Aynı şekilde tasarruf açığı ile cari işlemler açığı ve bütçe açığı ile de cari işlemler açığı arasında karşılıklı nedensellik ilişkisine ulaşılmıştır. Feldstein (2008), ABD ekonomisi üzerine yapmış olduğu teorik çalışmasında yetersiz tasarrufların kamu harcamalarında meydana gelen bir daralmaya sebebiyet vermekte ve ithal mallarına olan talebi azalttığına dikkat çekmiştir. Böylece yetersiz tasarruflarla bütçe dengesi ve cari işlemler dengesinde düzelme ortaya çıkacağı sonucuna ulaşmıştır. Akbaş vd. (2014), 1960-2012 dönemini kapsayan Türkiye için yapmış oldukları çalışmalarında ilgili dönemde Türkiye’de üçüz açık hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Cari işlemler açığı ile bütçe açığı arasında ve cari işlemler açığı ile tasarruf açığı arasında çift taraflı nedensellik ilişkisinin varlığına ulaşılmıştır. Saraç (2019), Türkiye dâhil 23 üst orta gelirli ülkede 2005-2017 yılları için yapmış olduğu araştırmada ilgili ülkelerde cari açık ile bütçe açığı arasında tek yönlü, bütçe açığı ile tasarruf açığı ve tasarruf açığı ile cari açık arasında çift yönlü nedensellik ilişkisine rastlanmıştır. Öyleyse Saraç, yapmış olduğu çalışmada üçüz açık hipotezinin geçerli olduğu bulgularına ulaşmıştır. Güder ve Kılıç (2016), Türkiye için 1980-2012 yılları için yapmış oldukları çalışmalarında inceledikleri dönem için Türkiye’de üçüz açık hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Karanfil ve Kılıç (2015), Türkiye için yapmış oldukları 1980-2013 yıllarını kapsayan çalışmalarında ilgili dönem için üçüz açık hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kızılkaya ve Öztutuş (2018), 1960-2016 dönemi verilerini kullanarak yapmış oldukları çalışmada elde ettikleri bulgulara göre uzun dönemde üçüz açık hipotezi geçerlidir. Altun ve İnce (2014) 1975-2010 dönemine ait verileri kullanarak Türkiye için yapmış oldukları çalışmanın bulgularına göre üçüz açık kavramını oluşturan açıkların uzun dönemde birlikte hareket etmedikleri görülmüştür. Ayrıca dış ticaret açığından tasarruf açığına, dış ticaret açığından bütçe açığına, tasarruf açığından bütçe açığına bir nedensellik tespit etmişlerdir. İpek ve Kızılgöl (2016), 2004-2014 arası üçer aylık verilere göre yapmış oldukları çalışmada Türkiye’de üçüz açık hipotezinin geçerli olduğunu dair bulgulara ulaşmışlardır.

Sürekcı (2011), Türkiye’de 1987-2007 arası dönemde üçüz açık hipotezinin geçerliliğini test ettiği çalışmasında kamu açıkları ile cari açıklar arasında bir nedensellik ilişkisinin varlığını ortaya koymuş, ancak tasarruf-yatırım dengesi ile cari işlemler dengesi arasında böyle bir ilişki tespit edememiştir. Öyleyse Sürekcı çalışmasında üçüz açıkların söz konusu olmadığını ortaya koymuştur. Özdemir vd. (2014), 17 geçiş ekonomisi üzerinde 2003-2011 verilerini kullanarak yaptıkları incelemede bütçe açıkları ve cari açık arasında herhangi bir ilişki tespit edememişlerdir. Yaptıkları analizde Ricardocu Denklik Hipotezi’nin geçerli olduğu sonucuna ulaşırken, söz konusu ülkelerde çalışmanın kapsadığı yıllarda üçüz açık hipotezinin de geçerli olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Çoban ve Balıkçioğlu (2016), 24

ülke için 2002-2013 dönemi yapmış oldukları çalışmada inceledikleri dönemde ilgili ülkelerde üçüz açık hipotezinin geçerli olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Şen ve Kaya (2016), 6 post-komünist ülkede 1994-2012 yılları arasındaki dönemi kapsayan çalışmasında inceledikleri dönem için söz konusu ülkelerde üçüz açık hipotezinin geçerli olduğuna dair bir bulguya rastlayamamışlardır. Samırkaş ve Samırkaş (2015), Türkiye’de üçüz açığın geçerliliği üzerine yapmış oldukları 1975-2014 dönemini kapsayan çalışmalarında, bu dönemde üçüz açığın geçerliliğini tespit etmemekle birlikte cari açığın, bütçe ve tasarruf açıkları üzerinde etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca elde ettikleri bulguda tasarruf açığından bütçe açığına doğru bir nedensellik ilişkisine ulaşmışlardır.

4. Veri ve Metodoloji

Çin ekonomisi için üçüz açık hipotezinin ARDL yöntemi ile test edileceği bu bölümde 1985-2017 yıllık verileri kullanılmıştır. Çalışmada bağımlı değişken olan cari işlemler dengesi (CA), bütçe dengesi (BA) ve tasarruf-yatırım dengesi (SA) ile açıklanmaya çalışılacaktır. Değişkenler yorumlama kolaylığı sağlaması açısından GSYH'nin yüzdesi şeklinde alınmıştır. CA değişkeni SA değişkeni Dünya Bankası kalkınma göstergelerinden derlenmiştir. CA verisine doğrudan GSYH'nin yüzdesi şeklinde ulaşıldığından bu değişken üzerinden herhangi bir oynama yapılmamıştır. Tasarruf değişkeni ve yatırım değişkenine de benzer şekilde ama ayrı ayrı GSYH'nin yüzdesi şeklinde ulaşıldığından dolayı, tasarruf verisinden yatırım verileri çıkarılarak tasarruf-yatırım değişkeni verisi düzenlenmiştir. Ancak BA verileri Çin Ulusal İstatistik Bürosu'ndan derlenmiştir. Şöyle ki, kamu harcamaları ve kamu giderlerine ayrı ayrı ulaşılmış, sonra kamu gelirlerinden kamu harcamaları çıkarılmıştır. Daha sonra Çin'in GSYH verilerine aynı veri tabanından ulaşılmış ve BA verisi GSYH'nin yüzdesi olacak şekilde düzenlenmiştir.

Ekonomiler sadece uzun dönem ilişkiler değil, aynı zamanda kısa dönem ilişkilerle de ilgilenmektedir. Zira bazı durumlarda (hisse senedi gibi) finansal göstergeler için uzun dönemden ziyade kısa dönem daha anlamlı olmaktadır. Bununla birlikte, denge durumunda, uzun dönem tahminler ön plana çıktığından, zamana bağlı değişkenlik göstermeyen bir yapı ve tahmin edilen ilişkinin güvenilirliği, değişkenler arasındaki uzun dönemli bir ilişkiyle mümkün hale gelmektedir. Bu ise değişkenlerin durağan olmasıyla ilgilidir. Ancak ekonomiler incelendiğinde ekonomik göstergelerin birçoğunun durağan olmadığı bilinmektedir. Bu durumda bazı yöntemlerin (serilerin durağan olmasına dayalı yöntemler) uygulama alanını kısıtlamaktadır. Dolayısıyla bir takım test ve yöntemler serilerin durağanlığıyla alakalı çeşitli kısıtlarla karşı karşıya kalmaktadır (Göktaş vd., 2018: 95). Eğer araştırma yapılan verilerin durağanlık dereceleri farklı ise bu serilere eş bütünleşme yöntemi uygulanamamaktadır. İşte bu sorunu Pesaran vd. (2001) tarafından geliştirilen ARDL yöntemiyle ortadan

kaldırmışlardır. Bu yaklaşımın üstünlüğü, değişkenlerin eş bütünleşme derecelerinden bağımsız şekilde uygulanabilmesidir.

4.1. Birim Kök Testleri

Bu çalışmada ise durağanlık sınaması için yani serilerin birim kök içerip içermediğini test etmek için Augmented Dickey-Fuller (ADF) Dickey ve Fuller (1981) ve Phillips-Perron (PP) Philips ve Perron (1988) birim kök testleri kullanılmıştır. ADF testine göre t istatistiği değeri kritik değerlerden daha küçük olduğunda sıfır hipotezi reddedilecek ve serinin durağan hale geldiği sonucuna ulaşılabilecektir. PP testi ADF testinin genişletilmiş hali olup yapısal değişimlerin veya kırılmaların göz önünde bulundurularak durağanlığın sınanması durumunda daha uygun olmaktadır (Karanfil ve Kılıç, 2015: 8). İlgili birim kök testi sonuçları tablo 1’de görünmektedir.

Tablo 1’de yer alan ADF testi sonuçlarına göre serilerin düzey durumları birim kök içeren değişkenlerin, I(1)’de birim kök olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. CA ve SA değişkenleri I(1)’de hem sabit hem de sabit ve trendli hallerinde durağan iken, BA değişkeni sadece yine I(1)’de ama sadece sabitte durağandır. Tabloda yer alan PP testi sonuçlarına göre tüm değişkenler I(1)’de birim kök içermemektedir. CA, SA ve BA değişkenleri hem sabit hem de sabit ve trendli hallerinde durağandır.

Tablo 1. ADF ve PP Testleri

ADF Testi			
		Sabit	Sabit + Trend
SA			
Düzye	Kritik Değer	-3.653730	-4.273277
	t-İstatistiği	-2.421126	-2.646731
	Olasılık Değeri	0.1442	0.2638
1. Fark	Kritik Değer	[-3.661661]***	[-4.284580]***
	t-İstatistiği	-4.689121	-4.632944
	Olasılık Değeri	0.0007	0.0043
BA			
Düzye	Kritik Değer	-3.679322	-4.309824
	t-İstatistiği	-1.330478	-2.429514
	Olasılık Değeri	0.6016	0.3579
1. Fark	Kritik Değer	[-3.689194]*	-4.323979
	t-İstatistiği	-2.897702	-2.950329
	Olasılık Değeri	0.0583	0.1631
CA			
Düzye	Kritik Değer	-3.653730	-4.273277
	t-İstatistiği	-2.521391	-2.185467
	Olasılık Değeri	0.1200	0.4811
1. Fark	Kritik Değer	[-3.661661]***	[-4.284580]***
	t-İstatistiği	-5.124939	-5.187342
	Olasılık Değeri	0.0002	0.0011
PP Testi			
		Sabit	Sabit + Trend
SA			
Düzye	Kritik Değer	-3.653730	-4.273277

	t-İstatistiği	-2.589382	-2.734187
	Olasılık Değeri	0.1055	0.2306
1. Fark	Kritik Değer	[-3.661661]***	[-4.284580]***
	t-İstatistiği	-4.603532	-4.531775
	Olasılık Değeri	0.0009	0.0055
BA			
Düzyey	Kritik Değer	-3.653730	-4.273277
	t-İstatistiği	-1.603013	-2.250015
	Olasılık Değeri	0.4695	0.4476
1. Fark	Kritik Değer	[-3.661661]***	[-4.284580]***
	t-İstatistiği	-5.204902	-5.205422
	Olasılık Değeri	0.0002	0.0010
CA			
Düzyey	Kritik Değer	-3.653730	-4.273277
	t-İstatistiği	-2.571674	-2.300780
	Olasılık Değeri	0.1092	0.4216
1. Fark	Kritik Değer	[-3.661661]***	[-4.284580]***
	t-İstatistiği	-5.163808	-5.689324
	Olasılık Değeri	0.0002	0.0003

Not: - Tablodaki tüm kritik değerler %1 anlamlılık düzeyine göre alınmıştır. ***, %1 anlamlılık düzeyini, **, %5 anlamlılık düzeyini ve * ise %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

- ADF testinde uygun gecikme uzunluğu Akaike Bilgi Kriterine göre belirlenmiştir.

- PP testinde çekirdek (kernel) yöntemi "Barlett Kernel" ve bant genişliği (bandwith) "Newey West bandwith" yöntemine göre belirlenmiştir.

4.2. ARDL Sınır Testi

Bu çalışmada değişkenlerin farklı durağanlık derecelerine sahip [I(1) ve/veya I(0)] olması durumunda seriler arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı Pesaran vd. (2001) tarafından geliştirilen ARDL modeli ile araştırılacaktır. Bu yaklaşımın önemi farklı durağanlık derecelerine sahip seriler için eş bütünleşme analizine izin vermesidir. Bununla birlikte ARDL sınır testi yaklaşımında değişkenlerin I(2) olması durumunda hesaplanan F istatistikleri geçersiz olmakta ve I(2) olan değişkenlerle yapılan tahminler yanıltıcı sonuçlara neden olmaktadır. Kısaca serilerin I(2) olması durumunda bu yöntem kullanılamamaktadır. Öyleyse seriler mutlaka I(0) ya da I(1) olmalıdır. ARDL analizi seçilen örneklemin küçük ya da bazı bağımsız değişkenler içsel olsa da etkin bir tahmincidir.

İki aşamadan oluşan ARDL sınır testi yaklaşımının ilk aşamasında modelde yer alan değişkenler arasındaki eş bütünleşme ilişkisi, kısıtsız hata düzeltme modeli (ECM) ile araştırılmaktadır. Eğer değişkenler arasında eş bütünleşme ilişkisi varsa ikinci aşamaya geçilmekte ve modelin kısa ve uzun dönem katsayıları tahmin edilmektedir. Eğer eş bütünleşme ilişkisi yoksa bile ikinci aşamaya yine geçilmekte ikinci aşamada herhangi bir sorun çıkmadığı takdirde yine kısa ve uzun dönem ilişki tahmin edilmektedir.

Çalışmada yapılacak olan ARDL sınır testi için kurulan model Pesaran (2001) ve Altunöz (2018)'den uyarlanmış ve denklem (9)'da aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

$$\Delta CA_t = \beta_0 + \sum_{i=1}^m \beta_i \Delta CA_{t-i} + \sum_{i=0}^m \beta_{2i} \Delta BA_{t-i} + \sum_{i=0}^m \beta_{3i} \Delta SA_{t-i} + \beta_4 CA_{t-1} + \beta_5 BA_{t-1} + \beta_6 SA_{t-1} + \varepsilon_t \quad (9)$$

(9) nolu eşitlikte CA, cari işlemler dengesini; BA, bütçe dengesini ve SA, tasarruf dengesini ifade etmektedir. Sınır testi için hipotez ise $H_0: \beta_4 = \beta_5 = \beta_6 = 0$ hipotezidir ve eş bütünleşme olduğuna karar vermek için bu hipotez reddedilmelidir.

Tablo 2. Sınır Testi Sonuçları

Bağımsız Değişken Sayısı	F Hesaplanan	β_4 katsayısının t değeri	Pesaran vd. (2001) Kritik Değerler					
			%1		%5		%10	
k	F_i	t_i						
2	1.564038	-2.214749	4.13 I(0)	5 I(1)	3.1 I(0)	3.87 I(1)	2.63 I(0)	3.35 I(1)
Otokorelasyon			Normallik					
0.9994 (0.3174)			1.7082 (0.4256)					

Not: k, denklemdeki bağımsız değişken sayısını; F_i , (11) nolu denkleme ilişkin hesaplanan F istatistiğini ve t_i ise β_i 'ye ait t istatistiğini ifade etmektedir.

Tablo 2'de sınır testi sonuçları görülmektedir. Cari işlemler dengesi, tasarruf dengesi ve bütçe dengesi arasındaki uzun dönem ilişkiyi test etmek için yapılan sınır testi sonucunda elde edilen F değerinin Pesaran vd. (2001)'den alınan tablo kritik değerlerinden küçük olduğu görülmüştür. Öyleyse sıfır hipotezi kabul edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre söz konusu değişkenler arasında uzun dönemde ilişki bulunmamaktadır. Diagnostik (tanısal) testlere göre sınır testi modelinde otokorelasyon bulunmamakla birlikte normal dağılımın sağlandığı görülmektedir.

Söz konusu değişkenler arasında uzun dönem ilişki olmadığından dolayı uzun dönem katsayı tahmini yapılmamıştır. Hata düzeltme modeli tahminiyle söz konusu değişkenler arasındaki kısa dönem ilişki araştırılmıştır. Kısa dönem ilişkiyi ortaya koymaya yönelik olarak tahmin edilen model (10) nolu eşitlikteki gibidir.

$$\Delta CA_t = \beta_0 + \sum_{i=1}^m \beta_i \Delta CA_{t-i} + \sum_{i=0}^n \beta_{2i} \Delta BA_{t-i} + \sum_{i=0}^p \beta_{3i} \Delta SA_{t-i} \quad (10)$$

Tablo 3. Hata Düzeltme Modeli

Değişkenler	Katsayı	t-istatistiği	Olasılık
C	-0.233934	-0.844980	0.4072
DBA	-0.054745	-0.137526	0.8919
DBA(-1)	1.004395	2.795480	0.0105
DBA(-2)	0.957716	2.421272	0.0242

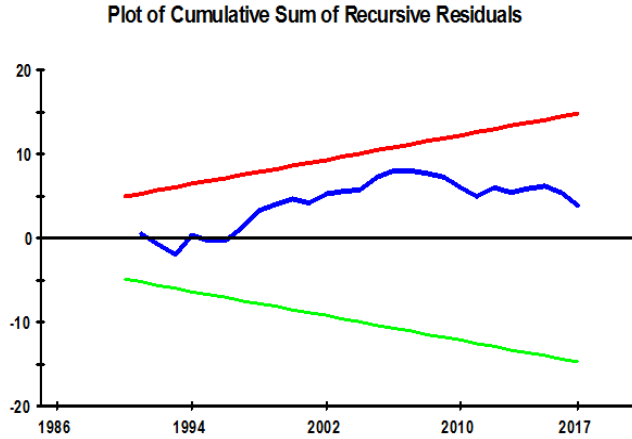

DSA	0.636912	5.364327	0.0000
Cointeg.	-0.205997	-2.509505	0.0199

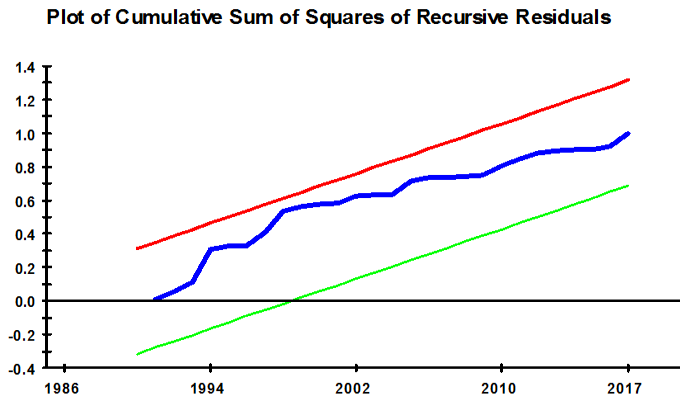
Tablo 3'te görüldüğü üzere kısa dönem ilişkiyi veren hata düzeltme katsayısı (cointeg.) istatistiksel olarak anlamlı ve 0 ile 1 arasında negatif (-0.2059) ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Buna göre söz konusu değişkenler arasında istatistiksel olarak kısa dönemli ilişkinin varlığı bulgusuna ulaşılmıştır. Sonuçlara göre tasarruf dengesi kısa dönemde cari işlemler dengesini pozitif yönde etkilemekte ve istatistiksel olarak anlamlı iken; bütçe açığının, cari işlemler dengesine etkisi konusunda net bir yorum yapılamamaktadır.

Parametrelerin istikrarını test etmek amacıyla uzun dönem katsayılar sonrasında yapılan CUSUM ve CUSUMQ testleri şekil 4 ve şekil 5'te görülmektedir. Şekil 4 ve şekil 5'e göre CUSUM ve CUSUMQ'yu gösteren devamlı çizgi %5 anlamlılık düzeyinde kesikli çizgiler ile gösterilen sınırlar arasında kaldığı için model istikrarlıdır. Yani modelin artıkları sınır içindedir ve parametreler kararlıdır.

Şekil 4. CUSUM Testi

Şekil 5. CUSUMQ Testi

Çalışmanın bulguları literatürde yer alan bazı önemli çalışmalarla uyumlu olurken birçok çalışmayla da uyumsuzdur. Literatürde Çin ile ilgili olarak üçüz açık hipotezini test eden pek fazla çalışma yoktur. Çin ile ilgili ulaşılan çalışmalardan biri üçüz açık hipotezinin ters çalıştığı sonucuna ulaşan Kuijs (2006)'nın Çin ekonomisi için 1980-2005 verileriyle yapmış olduğu çalışmadır. Kuijs, tasarruflardaki artışın bütçe dengesi üzerinde ve buna bağlı olarak cari işlemler dengesi üzerinde etkiye (fazla) neden olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yapmış olduğumuz çalışma Kuijs (2006) tarafından ulaşılan bulgularla uyumsuzdur. Çin dışında yapılan diğer üçüz açık hipotezini test eden çalışmalara bakıldığında bu çalışma Ricardocu Denklik Hipotezi (Barro, 1989) ile uyumludur. Yani bizim çalışmamızın bulgularına göre Çin ekonomisinde Ricardocu Denklik Hipotezi geçerlidir. Zira bu çalışmada bütçe dengesi negatif iken tasarruf dengesi pozitifdir. Buradan hareketle vergi indirimleri dolayısıyla ortaya çıkan bütçe açıkları tasarruflarla dengeleneceğinden, bütçe açıklarının cari işlemler dengesi üzerine hiçbir etkisi olmamıştır. Demek ki Çin'de hane halkları gelecekte vergi artışı bekleyerek davranış sergilemektedirler.

Literatürde bahsi geçen Özdemir vd. (2014) tarafından ulaşılan bulgularla bizim çalışmamız benzerlik göstermektedir. Zira Özdemir vd. (2014) yapmış oldukları çalışmada üçüz açık hipotezinin geçerli olmadığı sonucuna ulaşmalarının yanı sıra Ricardocu Denklik Hipotezi'nin geçerli olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde bizim çalışmamızda Çoban ve Balıkcıoğlu (2016) tarafından yapılan çalışmayla benzer sonuçlar elde edilmiştir. İlaveten Şen ve Kaya (2016) ile Samırkaş ve Samırkaş (2015) tarafından yapılan çalışmalarla da üçüz açık hipotezinin reddedilmesi bağlamında benzer bulgular elde edilmiştir.

Sonuç

Çalışmada, Çin ekonomisi için 1985-2017 dönemine ait yıllık veriler kullanılarak, tasarruf-yatırım dengesi ile bütçe dengesinin cari işlemler dengesi üzerindeki etkileri Pesaran vd. (2001) tarafından geliştirilen ARDL sınır testi yaklaşımıyla incelenmiştir. Analiz sonuçları, uzun dönemde cari işlemler dengesinin tasarruf dengesinden pozitif ama istatistiki bakımdan anlamsız; bütçe dengesinden negatif olarak etkilendiğini ama yine istatistiki olarak anlamsız olduğunu göstermiştir. Çalışmanın bulguları Ricardocu Denklik Hipotezi ile örtüşmektedir. Çin ekonomisinde Ricardocu Denklik Hipotezi geçerlidir. Bütçe açıklarından cari işlemler dengesine bir nedensellik söz konusu değildir. Çin vatandaşları mevcut vergi indirimlerinin gelecekte vergi artışı ile telafi edileceğini bilmekte ve ihtiyatlı davranarak tasarruflara yönelmektedirler. Bu davranış sürdürülebilir olduğu sürece Çin açısından olası bir ikiz açık veya üçüz açık tehlikesi yakın dönemde söz konusu olmayacaktır. Ancak son yıllarda tasarrufların azaldığı sorununa dikkat çekilirse bu süreç devam ederse uzun vadede Çin açısından olumsuz bir tablonun ortaya çıkabileceği söz konusu olmaktadır.

Diğer yandan, uzun dönemde elde edilen bulguların kısa dönemde geçerli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, kısa dönem sonuçlarına göre tasarruf dengesi kısa dönemde cari işlemler dengesini pozitif yönde etkilemekte ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Ancak kısa dönemde bütçe dengesinin cari işlemler dengesi üzerindeki etkisi konusunda net bir yorum yapılamamaktadır. Böylelikle üçüz açık hipotezinin Çin ekonomisi için geçerli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Gerek kısa dönemde gerekse uzun dönemde üçüz açık hipotezi geçerli değildir. Ancak kısa dönemde Çin ekonomisi için tasarruf dengesinden cari işlemler dengesine olan pozitif yönlü ilişki göz ardı edilmemelidir. Tasarruf dengesindeki olumlu gelişmeler cari işlemler dengesine olumlu olarak yansırken, tasarruf dengesindeki olumsuz gelişmeler cari işlemler dengesini olumsuz olarak etkilemektedir. Son yıllarda Çin ekonomisinde tasarruf fazlası azaldıkça cari işlemler fazlası da azalmaktadır. Özellikle 2007 yılından itibaren tasarruf fazlasının azalması cari işlemler fazlasını paralel olarak azaltmıştır. Dolayısıyla Çin hükümeti ekonomi politikaları uygularken tasarruf fazlasının azaldığını ve bu bağlamda cari işlemler fazlasının giderek sifıra yaklaştığını dikkate almalıdır.

Çin tasarruf fazlası ve cari işlemler fazlası veren ülke olmakla birlikte bütçe dengesi konusunda aynı başarıyı gösterememektedir. 1985-2017 arası dönemde 2007 yılı dışında daima bütçe açığı vermekle birlikte bu açığın son yıllarda dramatik boyutlarda arttığı görülmektedir. Bunun yanı sıra tasarruf fazlasındaki azalmalar ve dolayısıyla cari fazlanın azalması Çin ekonomisi için çok olumlu bir tablo değildir. Çin ekonomisinde kamu harcamalarının azaltılarak mali disiplinin sağlanması bu süreci olumlu etkileyecektir. Ek olarak, özel tasarrufların artırılması yönünde ve de kamusal tasarrufların artırılması amacıyla önlemler alınmalı ve bunların bir an önce uygulanması gerekmektedir. Tasarruf fazlasının açığa dönüşmemesi gerekmektedir ki bu cari işlemler dengesi için de önem arz etmektedir. Öyleyse Çin hükümeti kamu tasarruflarının yanı sıra özel tasarrufları da arttıracak politikalar uygulamalıdır. Tasarrufların artırılmasının yanı sıra yatırımları teşvik edici politikalarla yatırımlar da artırılmalıdır. Yatırımlardaki artış büyümeyi olumlu etkileyecek ve büyümenin artması tasarruf artışını hızlandıracaktır. Nihayetinde tasarrufların artması dış finansman gereksinimini azaltacak ve süreç hem bütçe dengesi hem de cari işlemler dengesi üzerinde olumlu etki yapacaktır.

Kaynakça

Abel, Andrew B., vd. (2017), *Makroekonomi*, Çev. Ömer Faruk Çolak, Ankara: Efil Yayınevi.

Akbaş, Yusuf Ekrem vd., (2014), Testing the Validity of the Triplet Deficit Hypothesis for Turkey: Asymmetric Causality Analysis, *Journal of Business and Economics*, 7 (14), 137-154.

- Akıncı, Merter ve Ömer Yılmaz (2012), Türkiye Ekonomisinde Üçüz Açık Hipotezinin Geçerliliği: Sınır Testi Yaklaşımı, *İMKB Dergisi*, 13 (50), 1-27.
- Altun, Nurullah ve Tunç İnce (2014), Türkiye’de Üçüz Açıklara Ampirik Bir Yaklaşım: 1975-2010, *The Sakarya Journal of Economics*, 3, 40-61.
- Altunöz, Utku (2018), Cari Açık, Bütçe Açığı ve Yatırım-Tasarruf Açığı Bağlamında Türkiye’nin Üçüz Açık Analizi, *Maliye Dergisi*, 175, 115-139.
- Barro (1989), The Ricardian Approach to Budget Deficits, *Journal of Economic Perspectives*, 3(2), 37-52.
- Çoban, Hilmi ve Eda Balıkçıoğlu (2016), Triple Deficit or Twin Divergence: A Dynamic Panel Analysis, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (1), 271-280.
- Dickey, David A. ve Wayne A. Fuller (1981), Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with a Unit Root, *Econometrica*, 49 (4), 1057-1072.
- Eğilmez, Mahfi (2012), İkiz Açık, Üçüz Açık, <http://www.mahfiegilmez.com/2012/10/ikiz-ack-ucuz-ack.html>, (Erişim Tarihi: 30 Mart 2019).
- Feldstein, Martin (2008), Resolving the Global Imbalance: The Dollar and the U.S. Saving Rate, *Journal of Economic Perspectives*, 22 (3), 113-125.
- Göktaş, Pınar, Aytaç Pekmezci ve Kurtuluş Bozkurt (2018), *Ekonometrik Serilerde Uzun Dönem Eşbütnleşme ve Kısa Dönem Nedensellik İlişkileri*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Güder, Fatmanur ve Cüneyt Kılıç (2016), Üçüz Açık Sorunu ve Üçüz Açık Bileşenlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 11 (2), 46-77.
- İpek, Evren ve Özlem Ayvaz Kızılgöl (2016), Türkiye Ekonomisinde Üçüz Açık, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 16 (3), 425-442.
- Karanfil, Muhammet ve Cüneyt Kılıç (2015), Türkiye Ekonomisinde Üçüz Açık Hipotezinin Geçerliliği: Zaman Serisi Analizi, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11 (24), 1-20.
- Kızılkaya, Oktay ve Ferhat Öztutuş (2018), Türkiye’de Üçüz Açık Hipotezinin Geçerliliği: Nedensellik Analizi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (68), 1476-1488.
- Kuijs, Louis (2006), How Will China’s Saving-Investment Balance Evolve?, *World Bank China Research Paper*, No: 5, <http://documents.worldbank.org/curated/en/425541468025211989/pdf/418570NWP0Inve1WP50321443B01PUBLIC1.pdf>, (Erişim Tarihi: 31 Mart 2019).
- Marinho, Carlos Fonseca (2008), Ricardian Equivalence, Twin Deficits, and the Feldstein-Horioka Puzzle in Egypt, *Journal of Policy Modeling*, (30), 1041-1056.
- Mucuk, Mehmet ve Zeynep Karaçor (2010), İkiz Açıklar Hipotezinin Türkiye Ekonomisi Açısından Değerlendirilmesi, *Küresel Kriz Çerçevesinde Türkiye’nin*

Cari Açık Sorunsalı, Ed: Turan Subaşat ve Hakan Yetkiner, 96-121, Ankara: Efil Yayınevi.

National Bureau of Statistics of China, (2019),

<http://www.stats.gov.cn/english/Statisticaldata/AnnualData/>, (Erişim Tarihi: 20 Mart 2019).

Özdemir, Dilek, vd. (2014), Geçiş ekonomilerinde Üçüz Açık Hipotezinin Geçerliliği, *International Conference on Eurasian Economies*, 1-7.

Parkin, Michael (2000), *Economics*, New York: Addison Wesley Publishing Company.

Pesaran, M. Hashem, Yongcheol Shin ve Richard J. Smith (2001), Bound Testing Approaches to the Analysis of Level Relationship, *Journal of Applied Econometrics*, 16, 289-326.

Phillips, Peter C. B. ve Pierre Perron (1988), Testing for a Unit Root in Time Series Regression, *Biometrika Trust*, 75 (2), 335-346.

Roubini, Nouriel (1988), Current Account and Budget Deficits in an Intertemporal Model of Consumption and Taxation Smoothing: A Solution to the Feldstein-Horioka Puzzle?, *NBER Working Paper*, No: 2773.

Samırkaş, Mustafa Can ve Meryem Samırkaş (2015), Türkiye'de Üçüz Açık Hipotezinin Geçerliliği Üzerine Ampirik Bir Çalışma, *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (3), 23-32.

Saraç, Şenay (2019), "Üçüz Açık Hipotezine İlişkin Panel Veri Analizi", *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15 (1), 77-93.

Sürekcı, Dilek (2011), "-Türkiye'de Üçüz Açıklar Olgusunun Analizi: Dinamik Bir Yaklaşım, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 18 (1), 51-69.

Szakolczai, György (2006), The Triple Deficit of Hungary, *Hungarian Statistical Review*, Special Number 10, 40-62.

Şen, Hüseyin ve Ayşe Kaya (2016), Are The Twin or Triple Deficits Hypotheses Applicable to Post-Communist Countries?, *Bank of Finland, BOFIT, Discussion Paper*,

<file:///F:/%C3%9C%C3%A7%C3%BCz%20a%C3%87IK/%C5%9Een%20ve%20Kaya.pdf>, (Erişim Tarihi: 01 Nisan 2019).

Turan, Taner ve Mesut Karakaş (2017), İkiz Açıklar Hipotezine Doğrusal Olmayan Sınır Testi Yaklaşımı, *Maliye Dergisi*, 173, 211-227.

Tümlüce, Yaraşır Sevinç (2013), Türkiye'de Üçüz Açığın Ampirik Analizi (1984-2010), *Maliye Dergisi*, 165, 97-114.

World Development Indicators, (2019),

<https://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators>, (Erişim Tarihi: 18 Mart 2019).

